

Від організаторів Всеукраїнських  
інтерактивних педагогічних марафонів



# *Інтерактивна школа* **ТВОРЧОГО ВЧИТЕЛЯ**

*2016/17 навчальний рік*

**Зимова сесія:**

16 січня–28 січня 2017 р.

## День 9





## **Ефективна підготовка до ЗНО з української мови**

**Літвінова Інна Миколаївна,**  
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української  
мови філологічного факультету Харківського національного  
університету імені В. Н. Каразіна. Автор низки  
навчально-методичних посібників

Загальна кількість завдань роботи – **58**

На виконання роботи відведено **180 хвилин**

### Структура роботи

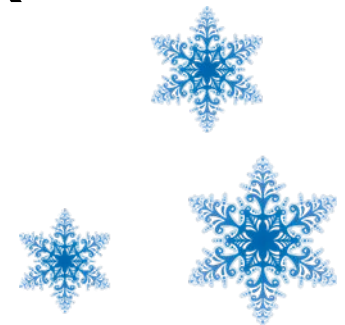
Частина **1** «Українська мова» містить **33** завдання різних форм.

Частина **2** «Українська література» містить **24** завдання різних форм.

Частина **3** «Власне висловлення» містить **одне** завдання відкритої форми.

## Загальні рекомендації до підготовки:

- давати учням **максимум інформації** про програму ЗНО, типи завдань, критерії перевірки роботи, сайти для підготовки та ін.;
- користуватися **роздрукованими** варіантами тренувальних тестів;
- привчати учнів **активно працювати** на бланку роботи;
- тренуватися заповнювати роздруковані бланки **відповідей**;
- писати власне висловлення на **відкопійованих** бланках;
- налаштовувати учнів на **ПОЗИТИВ**.



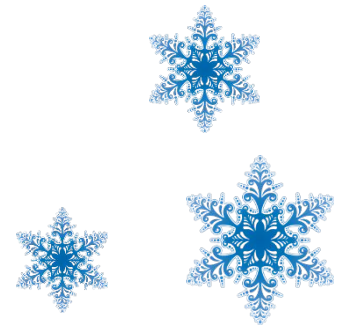
## Власне висловлення

оцінюється від **0** до **20** балів за критеріями змісту та мовного оформлення:

1. Теза:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
2. Аргументи:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
3а. Приклад із літератури чи інших видів мистецтва:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
3б. Приклад, що є історичним фактом або випадком із життя:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
4. Логічність, послідовність:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
5. Висновок:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>		
6а. Орфографія та пунктуація:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4 бали.</b>
6б. Лексика, граматика та стилістика:	<b>0</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>3</b>	<b>4</b>

# Основні вимоги до написання висловлення:

- стиль — публіцистичний;
- виклад логічний, лаконічний;
- чітка структура;
- кожен структурний елемент починається з нового абзацу (виняток може становити комбінація «аргумент + приклад до нього»);
- рекомендований обсяг тексту — 130–170 слів (мінімальний обсяг — 100 слів).



# Структура висловлення:

## *Варіант I*

Теза.

Аргумент 1.

Приклад до аргументу 1.

Аргумент 2.

Приклад до аргументу 2.

Висновки.

## *Варіант II*

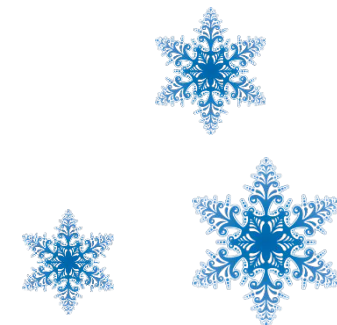
Теза.

Аргументи 1, 2.

Приклад до аргументу 1.

Приклад до аргументу 2.

Висновки.



# Логіка викладу передбачає

- дотримання структури;
- зосередженість на обговорюваній проблемі;
- зв'язний і послідовний виклад матеріалу;
- доведення заявленої на початку тези;
- структурування тексту за абзацами.

Логіку викладу забезпечує також **мовленнєве оформлення**, зокрема використання фраз

*По-перше, ..., по-друге, ...*

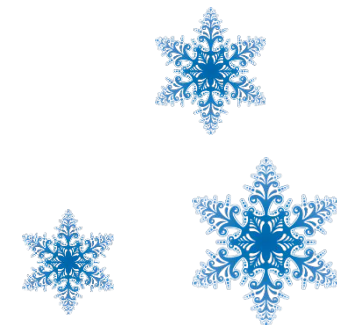
*З цього випливає...*

*Як було зазначено...*

*Як можна побачити...*

*Як я вже стверджував / стверджувала...*

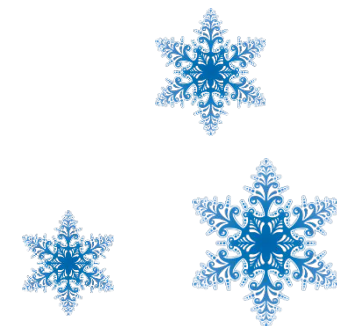
*Повертаючись до думки, хочу зазначити, що...*





# Аналіз теми твору

- уважно прочитати тему;
- зрозуміти значення всіх слів;
- з'ясувати логіку фрази;
- визначити головне (якщо тема велика за обсягом);
- перефразувати по-своєму: «зробити своєю».



## ТЕМА ЗНО-2015

*Людина — соціальна істота, а тому їй не властиво надовго залишатися на самоті. Разом із тим багато хто впевнений, що саме самотність допомагає індивіду зрозуміти себе, проаналізувати своє життя. Вони заперечують думку, що тільки оточення може дати об'єктивну оцінку людині, її діям і вчинкам.*

***Наскільки людині варто дослухатися до думки оточення про неї?***

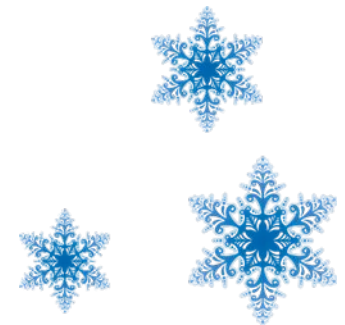
Викладіть Ваш погляд на цю проблему.

## ТЕМА ЗНО-2016

*У різних ситуаціях ми поводимося по-різному: часом розважливо обмірковуємо свої кроки, а часом — даємо волю емоціям, не зважаючи на можливі наслідки.*

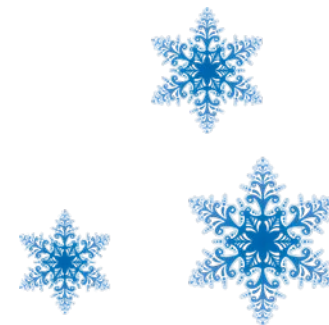
Викладіть Ваш погляд на проблему:

***До чого ж зрештою треба дослухатися в житті — до розуму чи до серця?***



# Типи тем творів

1. Тема містить тезу (треба погодитися з нею чи спростувати її).
2. У темі закладено дилему (передбачено вибір із двох варіантів).
3. У темі поставлено проблемне питання (тезу треба сформулювати самостійно).
4. Тема — речення описового характеру (тезу треба сформулювати самостійно).



**Теза** — положення, що коротко й чітко формулює думку автора щодо теми; довести істинність цього положення — завдання висловлення

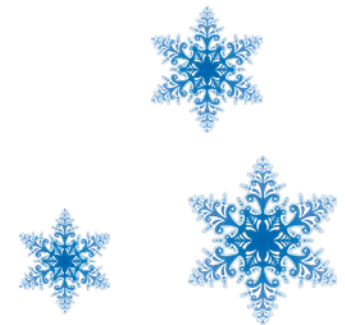
- теза містить авторську позицію щодо теми, виражену відповідними мовними конструкціями;
- розміщена на початку твору;
- лаконічна: достатньо 1–2 речень.

### **МОВЛЕННЄВЕ ОФОРМЛЕННЯ**

- речення зі вставними конструкціями (*на мою думку, як на мене, на моє глибоке переконання* тощо);
- складнопідрядні речення («Я думаю, що...»; «Я вважаю, що...»; «Переконаний / переконана в тому, що...»; «Мені здається, що...»; «Цілком справедливим вважаю твердження, що...»; «З упевненістю хочу заявити, що...»).

# Типові помилки у формулюванні тези:

- відсутнє чітке формулювання тези;
- не подано авторської позиції щодо проблеми, лише повторюються фрази з теми;
- висловлено ставлення щодо фрагмента теми;
- сформульовано тезу, що не відповідає темі;
- тезу замінено недоладними метафорами чи образними зворотами;
- теза відсутня.



**Аргументи** — докази, що наводяться для обґрунтування, підтвердження істинності авторської думки, викладеної в тезі.

- необхідно наводити мінімум два **різні доречні** аргументи;
- аргументи переконливо доводять авторську позицію, висловлену в тезі;
- мають бути розміщені після тези перед прикладами.

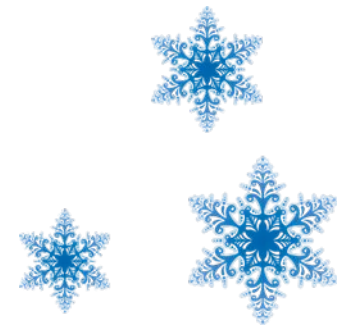
### **Мовленнєве оформлення**

Якщо авторська позиція, висловлена в тезі, однозначна (наприклад, згода чи незгода), то аргументи доречно вводити за допомогою вставних слів *по-перше, по-друге*.

Якщо теза містить часткову згоду чи об'єднує протилежні точки зору, аргументи варто починати вставними конструкціями з *одного боку, з іншого (другого) боку*.

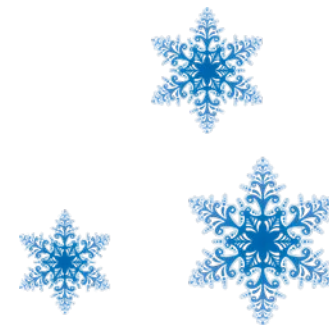
# Типові помилки при наведенні аргументів:

- аргументи нечітко сформульовані;
- аргументи дублюють один одного, у другому аргументі перефразовано зміст першого;
- аргументи не є доречними щодо висловленої тези;
- розміщені після прикладів;
- наведено один аргумент;
- аргументи відсутні.



**Приклад** — частина власного висловлення, яка розміщена після аргументу й підкріплює його, посилюючи авторську позицію.

1. Приклад до аргументу 1: *із літератури чи інших видів мистецтва.*
2. Приклад до аргументу 2: *з історії, суспільно-політичного життя чи власного досвіду.*





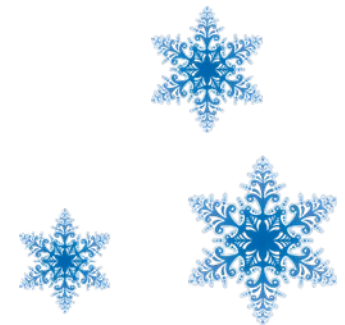
*Приклад із літератури чи інших видів мистецтва* — звичайно ситуація, змальована в мистецькому творі, що яскраво ілюструє наведений аргумент.

- приклад є ілюстрацією до наведеного аргументу;
- обов'язково потрібно подавати мотивацію наведення прикладу (яким чином приклад ілюструє аргумент);
- у прикладі з літератури треба зазначити назву твору, автора та героя (жанр і мистецький напрям — не обов'язково);

- у прикладі з інших видів мистецтва зазначаємо назву твору, автора (режисера, художника) можна не називати;
- приклад не є переказом сюжету та характеристикою персонажа;
- можна наводити приклади з творів, які не входять до шкільної програми з української чи зарубіжної літератури;
- лаконічний виклад (достатньо 3–4 речення);
- приклад має логічно вписуватися в розвиток доведення авторської позиції.

# Типові помилки в наведенні прикладу до аргументу 1:

- немає мотивації наведення прикладу;
- приклад не конкретизований художнім образом;
- містить фактичні помилки (неправильно зазначено автора, назву, героїв тощо);
- неточно відтворена цитата;
- приклад відсутній або недоречний.



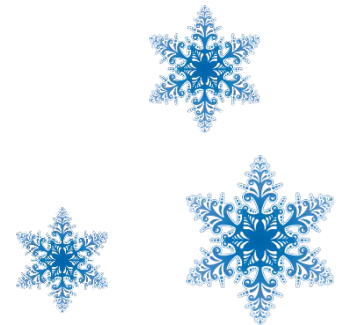
Приклад до аргументу 2 пов'язаний з історією (подією чи постаттю), фактом суспільно-політичного життя чи ситуацією з власного досвіду, що яскраво ілюструє наведений аргумент.

- є ілюстрацією до наведеного аргументу;
- має сюжет із конкретними дійовими особами;
- якщо наводите історичний факт, треба зазначати імена діячів, країну, час; якщо приклад із власного життя — учасників ситуації;
- приклад має відповідати логіці доведення.

*Доречними прикладами до другого аргументу можуть бути факти з біографії письменників, історії з життя зірок тощо.*

# Типові помилки в наведенні прикладу до аргументу 2:

- немає мотивації його наведення;
- приклад не конкретизований;
- містить фактичні помилки;
- приклад відсутній або недоречний.



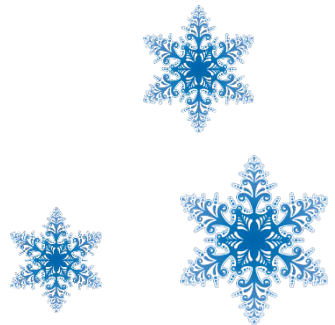
**Висновки** — завершальна частина висловлення, що містить логічний підсумок, зроблений Вами на основі викладеної інформації.

- узагальнюють авторську позицію щодо теми й відповідають тезі;
- чітко сформульовані: є узагальненням, а не роздумами (не містять сумнівів і відповідно слів типу *мабуть*, *здається*);
- органічно випливають зі сказаного вище й не можуть містити нових думок;
- розміщені наприкінці твору;
- лаконічні (1–2 речення).

# Типові помилки у формулюванні висновку:

- висновок частково відповідає або зовсім не відповідає тезі;
- не пов'язаний з аргументами та прикладами;
- у висновку немає конкретики;
- висновок відсутній;
- містить нові, не висловлені раніше думки;
- неправильне мовленнєве оформлення висновку.

*Не варто формулювати висновок як пораду  
чи заклик*



# Оцінювання мовної грамотності Власного висловлення

**орфографія  
та пунктуація**

<b>Помилки</b>	<b>Бали</b>
0–1	<b>4</b>
2–6	<b>3</b>
7–11	<b>2</b>
12–16	<b>1</b>
17 і більше	<b>0</b>

**лексика, граматики,  
стилістика**

<b>Помилки</b>	<b>Бали</b>
0–1	<b>4</b>
2–4	<b>3</b>
5–7	<b>2</b>
8–10	<b>1</b>
11 і більше	<b>0</b>





**Лексичні помилки** — порушення лексичних норм української літературної мови

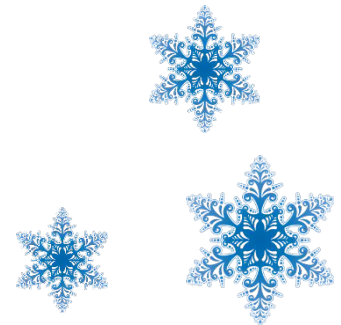
### **Типові лексичні помилки:**

- тавтологія;
- плеоназм;
- багатослів'я;
- мовна недостатність;
- уживання слів у невласивому значенні;
- порушення лексичної сполучуваності слів;
- уживання слів, не властивих зображуваній епосі;
- уживання слів, не властивих українській літературній мові (росіянізмів, просторіч), а також калькування російських сталих словосполучень;
- некоректне вживання фразеологізмів.

**Граматичні помилки** — порушення граматичних норм української літературної мови

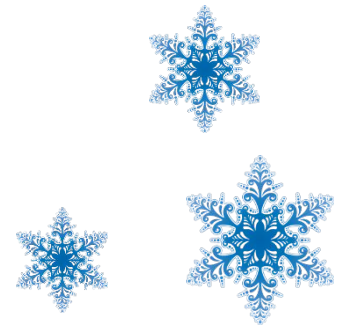
### **Типи граматичних помилок:**

- морфемні й словотвірні;
- морфологічні;
- синтаксичні.



# Морфемні й словотвірні помилки

зумовлені порушенням правил словотворення



# Типові морфологічні помилки:

- неправильне утворення та вживання форм іменника (відмінок, число, рід)
- неправильне утворення та вживання форм прикметника (відмінок, число, рід)
- неправильне утворення форм ступенів порівняння якісних прикметників і прислівників
- неправильне утворення форм числівників (також у структурі складних слів)

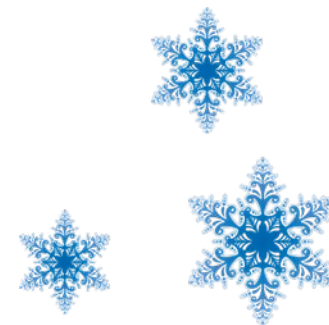
# Типові морфологічні помилки:

- неправильне сполучення числівника з іменником
- неправильне утворення та вживання відмінкових форм займенника
- неправильне утворення форм дієслів (зокрема дієприкметників і дієприслівників)
- неправильне відмінювання прізвищ

**Синтаксичні помилки** зумовлені порушеннями норм побудови синтаксичних одиниць.

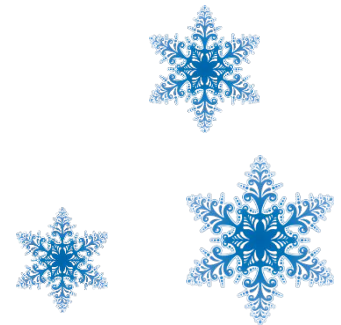
**Синтаксичні помилки** спостерігаються:

- на рівні словосполучення;
- на рівні простого речення;
- на рівні складного речення;
- при оформленні прямої та непрямої мови.



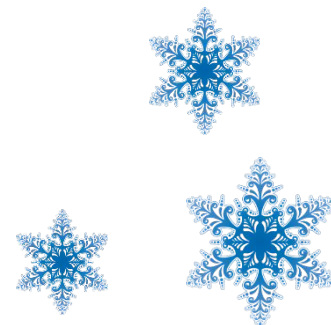
## Синтаксичні помилки на рівні словосполучення:

- неправильне узгодження;
- неправильне керування (прийменникове чи безприйменникове);
- неправильний вибір прийменника.



## Синтаксичні помилки на рівні простого речення:

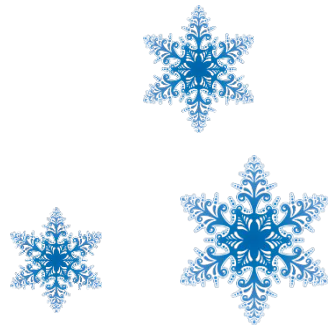
- неправильна координація підмета й присудка;
- неправильна побудова ряду однорідних членів речення;
- неправильна побудова речень із дієприслівниковим зворотом;
- порушення порядку слів у реченні



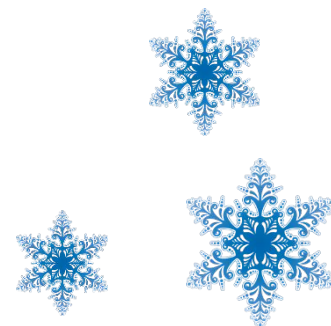


# Синтаксичні помилки на рівні складного речення:

- відрив підрядного означального речення від пояснюваного слова;
- немотивована парцеляція;
- неправильне вживання особового займенника, що спричиняє двозначність; неузгодженість особового займенника із замінюваним словом (у роді, числі чи відмінку);
- недоречне використання або невикористання сполучного засобу



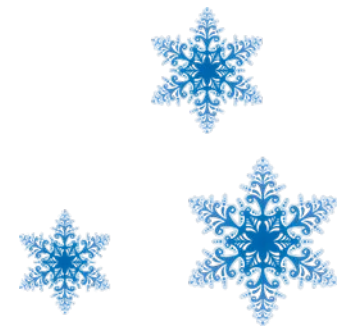
Неправильне оформлення прямої та непрямої мови полягає в порушенні структури речення та недотриманні пунктуаційних норм.



**Стилістичні помилки** — порушення стилістичних норм сучасної української мови

### **Типові стилістичні помилки:**

- уживання слів, властивих одному стилю, у тексті іншого;
- нагромадження в одному реченні слів однієї частини мови;
- порушення милозвучності (*у/в/уві, і/ї, з/зі/із, ся/сь* тощо)





**ЗОВНІШНЄ  
НЕЗАЛЕЖНЕ  
ОЦІНЮВАННЯ**

**2017**

І. М. Літвінова, Ю. О. Гарюнова

**УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА**

# **ВЛАСНЕ ВИСЛОВЛЕННЯ**

**Робочий зошит**

- Аналіз теми твору
- Формулювання тези
- Добір аргументів і прикладів
- Мовне оформлення власного висловлення
- Оформлення висновку
- Опрацювання типових лексичних, граматичних і стилістичних помилок

**Якісна підготовка  
до відповідального іспиту**



## Частина 2. МОВНЕ ОФОРМЛЕННЯ ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЕННЯ

Мовне оформлення власного висловлення оцінюють за двома критеріями (див. с. 92–94):

- 1) орфографія та пунктуація;
- 2) лексика, граматики та стилістика.

Із цими нормами ви повсякчас працюєте на уроках української мови. Практика показує, що в шкільній програмі більше уваги приділяється вивченню орфографії та пунктуації, тому пропонуємо розглянути основні види лексичних, граматичних і стилістичних помилок.



### Заняття 11

#### ЛЕКСИЧНІ ПОМИЛКИ. ТАВТОЛОГІЯ. ПЛЕОНАЗМ



**Лексичні помилки** — порушення лексичних норм української літературної мови

Типові лексичні помилки:

- ✓ тавтологія;
- ✓ плеоназм;
- ✓ багатослів'я;
- ✓ мовна недостатність;
- ✓ уживання слів у невласливому значенні;
- ✓ порушення лексичної сполучуваності слів;
- ✓ уживання слів, не властивих зображуваній епосі;
- ✓ уживання слів, не властивих українській літературній мові (росіянізмів, просторіч), а також калькування російських сталих словосполучень;
- ✓ некоректне вживання фразеологізмів.



**Тавтологія** — повторення одного слова чи спільнокоренових слів в одному або сусідніх реченнях.



*Адже життя дається лише раз у житті. — Адже життя дається лише раз.*

*Можна перелічити безліч прикладів. — Можна навести / згадати безліч прикладів.*

*Які можливі наслідки можуть бути? — Які можливі наслідки? / Які наслідки можуть бути?*

*Сьогоднішній день видався чудовий. — Сьогодні видався чудовий день.*



Подекуди тавтологія може бути мотивованою та використовується як стильовий прийом: підсилює думку або дозволяє зробити акцент на важливому, наприклад: *«На стінах тіні грали пантоміму, бо це для ранку було надто рано»* (О. Колесниченко).

Іноді тавтологія вимушена, оскільки речення не можна сформулювати інакше, наприклад: *«Життя прожити — не поле перейти»*.



**Вправа 29.** Знайдіть у запропонованих реченнях випадки тавтології. Запишіть скориговані варіанти.

Це було вирішальне рішення для народу. \_\_\_\_\_

Треба вміти правильно питати питання. \_\_\_\_\_

Людина — Боже творіння, яке він створив. \_\_\_\_\_

Він учинив аморальний вчинок. \_\_\_\_\_

Він справжній майстер своєї справи. \_\_\_\_\_

Духовні цінності — це найцінніше, що ми маємо. \_\_\_\_\_

ВИДАВНИЦТВО  
**РАНОК**

**8**

О. І. Борзенко, О. В. Лобусова

# УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА





**Дякуємо за увагу!**

